

Romanowlaryň toýy gowy geçdi, a gaýdyp gelişі?

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Romanowlaryň toýy gowy geçdi, a gaýdyp gelişі? ROMANOWLARYŇ
TOÝY GOWY GEÇDI, A GAÝDYP GELİŞİ?

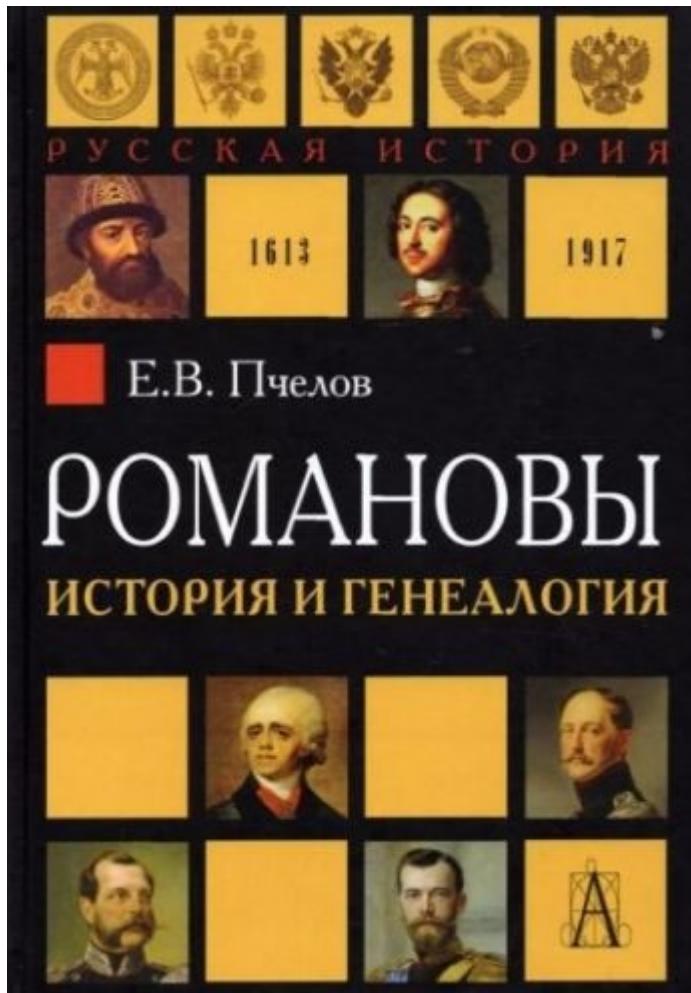
Dinastiýanyň uçdantutma atylyp öldürilmeginden 104 ýyl soñ Russiyada ilkinji gezek patşalyk toý dabarası bolup geçdi. Romanowlaryň soñky nesil aǵzalaryndan biri Sankt-Peterburgda toý edip maşgala gurdy.

«Keramatly Isaak» buthanasyndaky taryhy dabara buthananyň ýokary düzümlü işgärleri bilen birlikde baýramçylyk lybasyny geýnen rus esgerleri-de gatnaşdy

Romanowlar mundan 104 ýyl öň oktyabr günleriniň birinde taryh arenasyndan doly syrylyp-süpürilip aýrylypdy. Olar ýene bir oktyane gündünde dabaraly toý çäresi bilen gaýdyp geldiler. Romanowlar maşgalasynyň soñky nesil aǵzalarynda biri Bolşewim

rewolýusiýasyndan 104 ýyl soň ilkinji gezek Russiýanyň çäklerinde patyşalyk toý dabarasы bilen durmuş gurdy. Öýlenýän ýigit Georgiý Mihaýlowič Romanow. Onuň ejesi Mariýa Wladimirowna Bolşewik rewolýusiýasynda öldürilen Nikolaý II-niň çykany gersog Kirilliň agtygy. Kakasy Prussiýanyň şazasy Frans Wilgelm. Georgiý Romanow 1981-nji ýylда Madridde dünýä inildir, Oksford uniwersitetinde okapdyr, kakasy italýan diplomaty bolan Rebekka Bettarini bilen Brýusselde Ýewropa parlamentinde işlän döwri tanşypdyr. Alty ýıldan soň Moskwa göçüp barypdyr. Romanow biraz wagtlap metallurgiýa kompaniýalarynda ýolbaşçy wezipelerde işländen soň rus kompaniýalarynyň ÝB bilen gatnaşyklaryny düzgünleşdirýän kompaniýa gurupdyr. "Georgina Perosh" ady bilen roman barsyny ýazan Bettarini bolsa prawoslaw dinine geçip, Wiktoriýa adyny alypdyr. Toýyň «Gaýdyp gelisimiz diýseň ajaýyp bolar» dessuryna laýyklap meýilleşdirilendigi görnüp dur. Resmi nika Moskwada baglaşylanam bolsa, toýyň şäherden ýedi yüz kilometr uzaklykdaky Sankt-Peterburgda bolmagy töötänlilik däl.

Biziň «Däli Pýotr» diýip tanaýan, Günbataryň "Peter the Great" (Beýik Pýotr) diýen Pýotr I-yň adyny göterýän şäheri bolşewikler Moskwany saýlap alýan patyşalygyň paýtagty bolup geldi. 1914-nji ýylда Russiýa Germaniýa bilen garşylaşmaly boldam welin, ady Petrograda öwrüldi, 1924-nji ýıldan soňam 67 ýyllap Leningrad boldy. Birinji adyna gaýdyp gelmegi üçin SSSR dargaýança garaşmaly boldy.

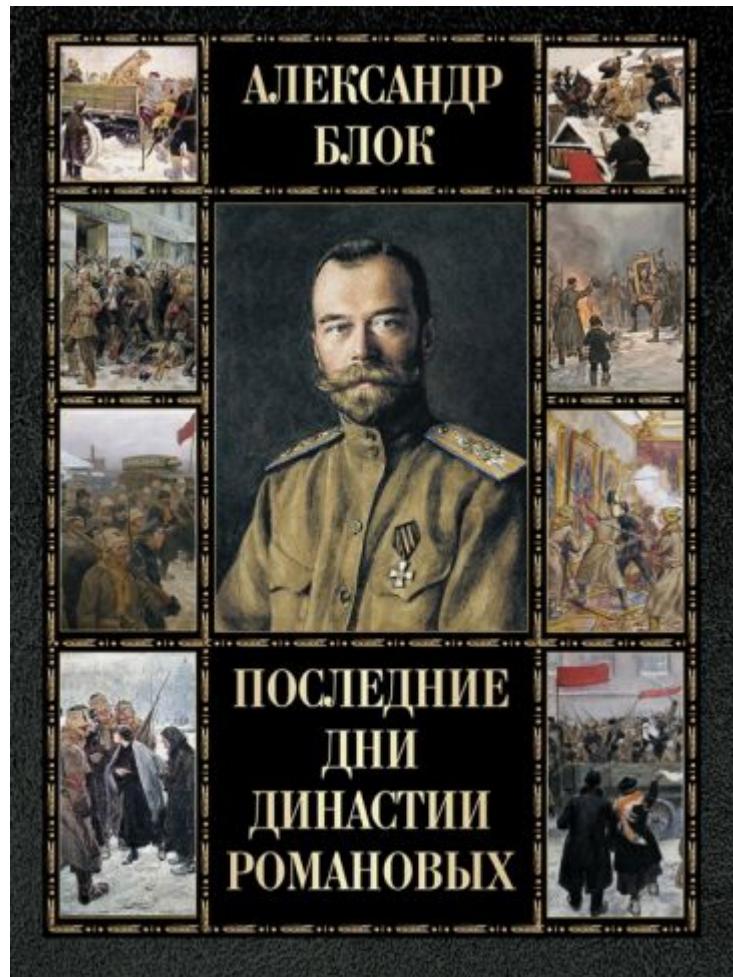

• **Buthananyň ähmiýeti**

Ýewropanyň köp sanly patyşa neberesiniň gatnaşan toýunyň mekany Keramatly Isaak buthanasydy. Fransuz arhitektory Montferrandyň guran buthanasynyň gurluşygy şeýle bir uzaga çekipdir welin (tegelek kyrk ýyl!), Finsde uzaga çeken işlere aýdylýan aýtgy döräpdir: "Rakentaa kuin Iisakinkirkkoa" («Isaagyň buthanasyny guran ýaly»). Belki-de, mundan soñ kyrk ýıldanam köp, ýöne has uzaga çeken garaşmagyň aýtgysy dillere düşmegini mümkün: «Romanowlar ýaly gaýdyp gelmek!» Dilde aňsat, bu toýa 104 ýyllap garaşyldy. Oktýabr rewolýusiýasyndan şu güne çenli...

Romanowlaryň bolşy ýaly Russiýa imperiýasynyňam «soňky patyşasy» Nikolaý II bolupdy. Ol 1894-nji ýylда tagta çykanda ýurdy dünýäniň iň uly güýçleriniň biridi. Emma ol bu güýji elinde saklap bilmedi. Wagtyň geçmegini bilen harby hem-de ykdysady ýeňlişler Russiýanyň dargamagyna, Nikolaýyňam at-abraýynyň gaçmagyna getirdi. Betbagtlyk içre urunýan rus halky 1905-nji ýylyň 22-nji ýanwarynda uly protest demonstrasiýany

geçirmäge başladu. Nikolaý II halk bilen yüzbe-yüz durup gürleşmegiň ýerine gaçanyny gowy gördü we demonstratlary çinownikleriniň eline berdi. Taryha «ganly ýekşenbe» ady bilen giren wakanyň ody şeýdip tutasypdy. Arasynda kämillik ýasyna ýetmedik çagalaryňam bolan halk köpçüligine ok ýagdyryldy, olaryň üstüne gylyç guşanan pyýadalar sürüldi. Ok ýaýdan çykypdy. Ilki 1905-nji ýylyň rewolýisiýasy boldy, patşa Duma diýilýän Mejlisi kabul etmäge mejbür boldy. Gynansak-da, onuň beren sözünde durma niýeti ýokdy, şonuň üçinem ol Dumanyň ygtyýarlyklaryny ulanmagyň zol öňüni aldy ýordi.

• Patşalykdan çekildi, ýone...

1914-nji ýylda başlan Jahan uruşy, Russiyanyň çäklerinde möwjän dartgynlylyk, mistiki geňeşdary Rasputininň patşalyga ýetiren ýaramaz täsiri, geleňsiz dolandyryş netijesinde başlanan gozgalaňlar ony ahyrynda tagtyndan agdardy. 1917-nji ýylyň martynda patşalykdan çekilende ýurtda müň ýyllap dowam eden monarhiýa hem soñlandy. Ol we maşgalasy ilki Sibirde

tussag astynda saklandy, 25-nji oktyabrda bolup geçen Bolşewik rewolýusiýasyndan soňam Ýekaterinburga getirildi. Öñki patyşa Nikolay II, onuň maşgalasy, hyzmatkärleri, maşgalanyň lukmany 1918-nji ýylyň 16-nji iýulyndan 17-nji iýulyna geçilen gije tussag astynda saklanýan jaýynyna podwalyna äkidildiler. Şol ýerde atylanlaryndan soňam tanalmasyn diýip jesetleri ýakylyp, tokaýyň içinde gömüldi. Mazarlary belli bolmasyn diýibem üstünde agaç ekildi. Mazarlaryň ýeri ýaşyryň saklanýandygy üçin bir myş-myş hem ýaýrady: maşgalanyň 17 ýaşly gyzy melike Anastasiýa halas bolanmyş, ol at-familiýasyny üýtgedip ýaşanmyş. Özüni Anastasiýa diýip yylan eden aýal köp boldy, olaryň iň tanymaly-da Anna Andersondy. Ol 1922-nji ýıldan 1984-nji ýlda aradan çykýança özüniň Anastasiýadygyny aýdyp gezdi... Patyşanyň, şa aýalynyň, Anastasiýanyň we onuň doganlarynyň mazarynyň ýeri belli däldi. Aslynda Anderson entek dirikä, 1979-njy ýlda arheologlaryň biri olaryň ýerini anyklapdy. Gynansak-da, sowet hökümeti bu maglumatyň aýan edilmegine rugsat bermedi. Diňe 1989-njy ýlda Sowet Soýuzynyň dargap başlamagy bilen ony halk köpcüluginiň dykgatyna ýetirip bildiler. Geçirilen DNK barlaglary netijesinde mazarlaryň soňky hökümdara we onuň maşgalasyna degişlidigi anyklandy. Üstesine geçirilen barlaglara iň uly kömegi Edinburgyn gersogy şazada Filip etdi. Şa aýaly Aleksandra bilen bir nebereden gelýän şazadanyň DNK-sy düwüniň çözülmeginde täsirli boldy. Syry aýan edip, dinastiýanyň at-abraýyny dikeltmegin wagty gelipdi. Taryh yza dolanyp bolmajak kararlaryň soňundan döredýän nijeme pušeýmanlyklarynyň öwezini dolma tagallasy bilen boldy. Edil 27-nji maý rewolýusoýasyndan soň dardan asylan Adnan Menderesiň, Fatin Rüştü Zorlunyň, Hasan Polatkanyň mazarlarynyň 1990-njy ýlda döwlet derejesinde geçirilen dabaraly çäre bilen monumental gubura götürilişi ýaly, patyşa we onuň maşgalasy-da bir ýerden alnyp, başga has ygtybarly ýere depin edildiler. Atymalarynyň üstünden tegelek segsen ýyl geçende prezident Ýelsiniňem gatnaşan dabaraly çäresi bilen Pýotr we Paul buthanasynyň howlusynda jaýlandylar. Munuň bilenem çäklenmedi, 2000-nji ýlda Russiýanyň Prawoslaw buthanasy tarapyndan «apostol» yylan

edildiler. 2008-nji ýylda Russiýanyň Ýokary Sudy atylşygy «syýasy jenaýat» hasaplap, dinastiýany doly aklady. 1917-nji ýyldan soň Romanowlaryň ölmän galan 47 agzasy sürgüne gitdi. Bir ýandan köpelen nebere beýleki bir ýandan dargady.

• **Eje tarapdan gaýdýandygyny aýdýan talap**

Ýagdaýlary kynlaşdyrmak dinastiýanyň häsiýeti bolara çemeli. Edil ýakynda osmanly nesilşalygyndan Nilhan Osmanoglynyň Galatasaraý adasyny talap edişi ýaly Georgiy Romanow hem özünü mirasdüşer şazada ygħlan etjege meñzeýär, hatda ol indi gersog adyny ullanýar. Ejesiniň başlylyk edýän «Russian Imperial House» merkezi hem oglunyň bu bolşuny goldaýan ýaly, merkeziň işini patşalyk döwrüniň kanunlaryna daýandyrýar. Bettarini hem «Instagram» hasabynda özünü “Victoria of Russia” ady bilen tanadýar. (0 munuň üçin 145 million adamlyk Russiýada 12 müň agzalyk yzarlaýjysy bilen mazaly der dökmeli bolar).

Şeýle-de maşgalanyň Nikolaý II-niň dogany Mihail Aleksandrowiçin neslinden gelýändigini aýdyp, özlerini «Romanoff Family Association» diýip tanadýan gatlagy-da bar, olar gös-göni ýüze gelmekden çekinip duranok we «biz bulary tanamzok» diýýär. Olaryň pikiriçe dinastiýa diňe Mihail Aleksandrowiçin neslinden dowam edýär, Mariýa Wladimirowna we onuň maşgalasy bolsa muňa girenok... Olaryň özara oňuşmazlygy hiç diýeli, Russiyanyň monarhiýa babatda anyk we kesgitli kanunlary nar. Hökümet eýýäm bu toýuň geçmiş bilen baglanychgynyň astyny çyzyp, «hemmesi şundan ybarat» signalyny berdi. Eger XXI asyrda ikibaşdan täze rus patyşasy dogmaly bolsa, onuň adynyň Georgiý däl-de, Wladimir boljakdygyna kimiň şübhesi bolup biler?

Zeýnep MIRAÇ.

«OKSIJEN» gazeti, 08.10.2021 ý. Publisistika